

QUAN ĐIỂM CỦA CHỦ TỊCH HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ CỦA GIA ĐÌNH VÀ Ý NGHĨA ĐỐI VỚI PHÁT HUY VAI TRÒ CỦA GIA ĐÌNH TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

LÊ TRỌNG TUYẾN (*)

VŨ TRÀ GIANG (**)

Tóm tắt: Gia đình là tế bào của xã hội, là môi trường nuôi dưỡng và hình thành nhân cách của mỗi con người. Quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vai trò của gia đình vừa kế thừa truyền thống nhân văn của dân tộc, vừa phản ánh sự vận dụng sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin vào điều kiện cụ thể của cách mạng Việt Nam. Bài viết nghiên cứu nội dung cơ bản trong quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vai trò của gia đình, qua đó đề xuất một số định hướng giải pháp phát huy vai trò của gia đình trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: Phát huy; quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh; vai trò của gia đình.

Abstract: The family is the fundamental cell of society and the primary environment for nurturing and shaping human personality. Ho Chi Minh's viewpoints on the role of the family both inherit the nation's humanistic traditions and reflect the creative application of Marxism - Leninism to the specific conditions of the Vietnamese revolution. The article examines the core contents of Ho Chi Minh's viewpoints on the role of the family and, on that basis, proposes several strategic orientations to promote the role of the family in the current period.

Keywords: Promotion; Ho Chi Minh's viewpoints; the role of the family.

Ngày nhận bài: 03/11/2025 Ngày biên tập: 30/12/2025 Ngày duyệt đăng: 19/01/2026

Gia đình không chỉ là thiết chế xã hội mang tính tự nhiên - lịch sử, mà còn là môi trường văn hóa - đạo đức nền tảng, trực tiếp ảnh hưởng đến sự hình thành nhân cách của mỗi công dân. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã nhiều lần nhấn mạnh vai trò đặc biệt của gia đình, coi gia đình là “hạt nhân” xây dựng đời sống mới, là nơi khởi nguồn các giá trị đạo đức, văn hóa, lối sống lành mạnh. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế, gia đình Việt Nam đang đứng trước nhiều cơ hội, nhưng cũng không ít thách thức đặt ra. Vì vậy, việc nghiên cứu quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vai trò của gia đình có ý nghĩa đặc biệt quan trọng, vừa làm sáng rõ giá trị khoa học, cách mạng, nhân văn của

tư tưởng, vừa góp phần định hướng phát huy vai trò gia đình trong giai đoạn hiện nay.

1. Quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vai trò của gia đình

Thứ nhất, gia đình là tế bào của xã hội, là nền tảng hình thành nhân cách con người mới.

Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định: “Gia đình là hạt nhân của xã hội. Mọi gia đình đều đoàn kết cộng lại thành xã hội đại đoàn kết”⁽¹⁾. Luận điểm này cho thấy Người khẳng định gia đình chính là nền tảng của xã hội, là điểm khởi đầu của quá trình hình thành nhân cách con người mới, là môi trường giáo dục đầu tiên, nơi đặt nền móng cho việc hình thành các phẩm chất, giá trị đạo đức và lối sống của một cá nhân từ khi mới chào đời. Trong gia đình, trẻ em không chỉ được nuôi dưỡng về thể chất, mà còn được giáo dục về tinh thần, hấp thụ các giá trị văn hóa, đạo đức truyền thống và cách ứng xử trong đời sống

(*) PGS.TS; Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

(**) TS; Trường Đại học Công đoàn

hàng ngày. Như vậy, gia đình không chỉ đóng vai trò sinh học, mà còn là nền tảng giáo dục, văn hóa và đạo đức, góp phần hình thành lớp người mới có lý tưởng, phẩm chất và năng lực xây dựng xã hội chủ nghĩa.

Thứ hai, gia đình là môi trường truyền bá và thực hành các giá trị đạo đức tốt đẹp, đạo đức cách mạng.

Chủ tịch Hồ Chí Minh coi gia đình là “trường học đầu tiên” của mỗi người, vì đó là môi trường quan trọng nhất để hình thành nhân cách, đạo đức và lối sống cho con người. Người nhấn mạnh gia đình là “tế bào của xã hội” và là “cái nôi” nuôi dưỡng, giáo dục con người từ khi còn nhỏ, đặt nền móng cho sự phát triển nhân cách toàn diện và những giá trị văn hóa tốt đẹp của mỗi người. Người khẳng định, những phẩm chất cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư phải được rèn luyện ngay từ trong gia đình, bởi trẻ em trước hết học bằng sự quan sát và bắt chước cách sống của cha mẹ, ông bà. Nếu cha mẹ sống mẫu mực, tu dưỡng đạo đức, con cái sẽ hình thành nhân cách tốt, góp phần xây dựng con người xã hội chủ nghĩa. Ngược lại, nếu gia đình thờ ơ, thiếu quan tâm hoặc có lối sống tiêu cực thì sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến sự lệch chuẩn hành vi của thế hệ trẻ. Như vậy, gia đình không chỉ là nơi lưu giữ đạo lý truyền thống, mà còn là môi trường thực hành và lan tỏa những giá trị đạo đức cách mạng, tạo động lực xây dựng đời sống mới và xã hội mới.

Thứ ba, gia đình là hạt nhân xây dựng văn hóa đời sống mới.

Xây dựng đời sống mới không phải là điều gì cao xa, trừu tượng, mà bắt đầu từ những việc thường ngày trong gia đình: cách ăn, cách mặc, cách ở, cách cư xử, cách học tập và lao động. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng: “Hạt nhân của xã hội là gia đình”⁽²⁾. Gia đình chính là nơi hình thành nếp sống văn minh, lành mạnh, góp phần trực tiếp kiến tạo văn hóa đời sống mới. Khi mỗi gia đình thực hiện tốt các chuẩn mực về vệ sinh, tiết kiệm, đoàn kết, tôn trọng kỷ luật, thì các chuẩn mực đó sẽ lan tỏa ra cộng đồng, trở thành thói quen xã hội. Người căn dặn: “Quan tâm đến gia đình là đúng, vì nhiều gia đình cộng lại mới thành xã hội, xã hội tốt thì gia đình càng tốt, gia đình tốt thì xã hội mới tốt”⁽³⁾, luận điểm này cho thấy

Người thấu hiểu mối quan hệ biện chứng giữa gia đình và xã hội. Gia đình văn hóa với các giá trị nhân ái, bình đẳng, dân chủ, tiến bộ sẽ là hạt nhân thúc đẩy phong trào xây dựng đời sống văn hóa ở khu dân cư, trường học và cơ quan. Do đó, gia đình không chỉ là chỗ dựa tinh thần cho mỗi người, mà còn là hạt nhân bền vững để xây dựng nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, phù hợp với mục tiêu xã hội chủ nghĩa.

Thứ tư, gia đình là hậu phương vững chắc của cách mạng.

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, gia đình luôn được xem là hậu phương vững chắc, góp phần vào thắng lợi của cách mạng. Người khẳng định, sức mạnh của cách mạng không chỉ bắt nguồn từ lực lượng chính trị, quân sự mà còn dựa trên sự ủng hộ, nuôi dưỡng, chở che của hàng triệu gia đình Việt Nam. Trong kháng chiến chống thực dân, đế quốc, mỗi gia đình là một “pháo đài nhỏ”, là nơi nuôi dưỡng cán bộ, chiến sĩ, đồng thời là nguồn động viên tinh thần to lớn để con em yên tâm ra trận. Những người mẹ, người vợ, người cha âm thầm hy sinh hạnh phúc riêng, dồn hết tình thương, niềm tin cho cách mạng đã trở thành biểu tượng cao đẹp của hậu phương lớn.

Trong thời bình, gia đình vẫn giữ vai trò là hậu phương bền vững. Đó là nơi truyền lửa cách mạng, giáo dục lý tưởng cách mạng, nuôi dưỡng nhân cách thế hệ trẻ, giúp họ vững vàng trước những cám dỗ và thách thức của thời kỳ hội nhập quốc tế. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng: “Đến chủ nghĩa xã hội hay chủ nghĩa cộng sản, gia đình chung đã có hạnh phúc thì gia đình riêng cũng có hạnh phúc”⁽⁴⁾. Điều đó cho thấy cách nhìn của Người về gia đình rất rộng, mỗi chúng ta đều có hai gia đình - gia đình riêng và đại gia đình là Tổ quốc. Dù bất cứ ở chế độ xã hội nào thì “gia đình chung hạnh phúc” thì “gia đình riêng mới hạnh phúc”. Gia đình hạnh phúc, đoàn kết, gương mẫu chính là để mỗi cá nhân phát triển, từ đó đóng góp trí tuệ, sức lực vào công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

2. Tiếp tục phát huy giá trị trong các quan điểm của Chủ tịch Hồ Chí Minh về gia đình trong giai đoạn hiện nay

Một là, nâng cao nhận thức của toàn xã hội về vai trò của gia đình.

Nâng cao nhận thức của toàn xã hội về vai trò của gia đình là giải pháp mang tính nền tảng nhằm phát huy giá trị tư tưởng Hồ Chí Minh trong giai đoạn hiện nay, như Người từng khẳng định: “Gia đình là hạt nhân của xã hội”⁽⁵⁾. Do đó, nhận thức đúng đắn về vị trí, chức năng, trách nhiệm và tầm ảnh hưởng của gia đình đối với sự phát triển xã hội là điều kiện tiên quyết để xây dựng gia đình Việt Nam no ấm, tiến bộ, hạnh phúc và bền vững. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế sâu rộng và chuyển đổi số mạnh mẽ, khi những biến đổi về kinh tế, văn hóa, lối sống đang tác động sâu sắc đến cấu trúc và giá trị gia đình, việc nâng cao nhận thức lại càng trở nên cấp thiết, không chỉ đối với mỗi cá nhân, mà còn đối với toàn xã hội. Chiến lược phát triển gia đình Việt Nam đến năm 2030 đã nêu rõ: “Gia đình là tế bào của xã hội; nơi duy trì nòi giống; môi trường quan trọng hình thành, nuôi dưỡng, giáo dục nhân cách con người và lưu trữ, trao truyền các giá trị văn hóa của dân tộc; là nền tảng xây dựng xã hội hạnh phúc trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập quốc tế”⁽⁶⁾.

Vì vậy, cần đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục sâu rộng về tư tưởng Hồ Chí Minh và quan điểm của Đảng, Nhà nước ta về xây dựng, phát triển gia đình Việt Nam trong thời kỳ mới. Các cơ quan truyền thông, báo chí, hệ thống thông tin cơ sở, trường học và tổ chức chính trị - xã hội cần phải chủ động xây dựng các chương trình, chuyên mục, chiến dịch truyền thông nhằm lan tỏa giá trị của gia đình, nêu gương các điển hình tiên tiến, gia đình văn hóa, gia đình hiếu học, qua đó hình thành nhận thức tích cực, thống nhất trong xã hội; cần đưa nội dung giáo dục về đạo đức, lối sống, văn hóa và giá trị gia đình vào chương trình giảng dạy ở các cấp học, đặc biệt trong giáo dục phổ thông và đại học.

Hai là, tăng cường chính sách bảo vệ, phát triển gia đình Việt Nam.

Trong điều kiện phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, gia đình Việt Nam đang đối mặt với nhiều vấn đề mới như chênh lệch giàu nghèo, di cư lao động, bạo lực gia đình, khủng hoảng giá trị và tác động tiêu cực từ mạng xã hội. Do đó, việc hoàn thiện chính sách, pháp luật để bảo vệ và hỗ trợ các gia đình phát triển bền vững là yêu

cầu cấp bách, đồng thời là biểu hiện cụ thể của việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh trong xây dựng con người và xã hội mới. Trước hết, cần tiếp tục hoàn thiện hệ thống pháp luật và cơ chế chính sách về hôn nhân và gia đình; triển khai hiệu quả Luật Hôn nhân và Gia đình (sửa đổi), Luật Bình đẳng giới, Luật Phòng, chống bạo lực gia đình phải được đặt trong tổng thể chiến lược phát triển con người Việt Nam toàn diện. Cùng với đó, cần “Xây dựng, ban hành chính sách, cơ chế khuyến khích, đãi ngộ đội ngũ cán bộ thực hiện công tác gia đình các cấp, các cá nhân, tổ chức hoạt động trong lĩnh vực gia đình, đặc biệt là phòng, chống bạo lực gia đình”⁽⁷⁾.

Cần mở rộng các dịch vụ hỗ trợ gia đình như tư vấn hôn nhân, tâm lý, y tế, giáo dục và an sinh xã hội. Việc hình thành các “Trung tâm hỗ trợ gia đình và trẻ em”, “Mạng lưới tư vấn cộng đồng” ở cấp cơ sở sẽ giúp kịp thời phát hiện, can thiệp và hỗ trợ các trường hợp khủng hoảng, góp phần giảm thiểu xung đột, bạo lực và tan vỡ hôn nhân. Đồng thời, chính sách về nhà ở, việc làm, bảo hiểm, phúc lợi cho người lao động di cư, gia đình có hoàn cảnh khó khăn cần được ưu tiên, nhằm bảo đảm mọi gia đình đều có điều kiện sống an toàn, hạnh phúc. Bên cạnh đó, hoàn thiện chính sách về bảo vệ, phát triển gia đình phải gắn kết chặt chẽ với việc huy động sức mạnh tổng hợp của cả hệ thống chính trị.

Ba là, xây dựng môi trường văn hóa - xã hội lành mạnh cho sự phát triển của mỗi gia đình.

Xây dựng môi trường văn hóa - xã hội lành mạnh là điều kiện thiết yếu để gia đình Việt Nam phát triển bền vững, hạnh phúc, qua đó phát huy vai trò là tế bào của xã hội; “gia đình tốt thì xã hội mới tốt, xã hội tốt thì gia đình càng tốt”, điều này cho thấy mối quan hệ biện chứng giữa môi trường xã hội và chất lượng đời sống gia đình. Trong bối cảnh công nghiệp hóa, đô thị hóa, hội nhập quốc tế và chuyển đổi số hiện nay, gia đình đang chịu nhiều áp lực từ kinh tế thị trường, sự thay đổi giá trị văn hóa, cũng như tác động tiêu cực của các tệ nạn xã hội. Do đó, “Xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh, văn minh gắn với xây dựng, hoàn thiện phẩm chất, nhân cách con người Việt Nam”⁽⁸⁾; “xây dựng môi trường văn hóa số phù hợp với nền kinh tế số, xã hội số và công tác dân số, làm cho

văn hóa thích nghi, điều tiết sự phát triển bền vững đất nước trong bối cảnh Cách mạng công nghiệp lần thứ tư⁽⁹⁾ chính là giải pháp trọng tâm để bảo đảm sự phát triển hài hòa của mỗi gia đình và xã hội.

Quan tâm phát triển môi trường văn hóa cơ sở theo hướng nhân văn, tiến bộ, đề cao giá trị đạo đức, nghĩa tình. Theo đó, cần “Tiếp tục triển khai xây dựng các mô hình gia đình kiểu mẫu “ông bà mẫu mực, con cháu thảo hiền” trong các phong trào xây dựng đời sống văn hóa ở cơ sở. Tăng cường giáo dục nền nếp, lối sống tích cực, văn minh cho từng thành viên trong gia đình; tập trung vai trò nêu gương của ông bà, cha mẹ cho con cháu”⁽¹⁰⁾. Tăng cường công tác quản lý nhà nước trong lĩnh vực thông tin, truyền thông, bảo đảm môi trường mạng lành mạnh, ngăn chặn các sản phẩm văn hóa độc hại, thông tin sai lệch, bạo lực và phản văn hóa. Việc giáo dục kỹ năng truyền thông, kỹ năng sử dụng mạng xã hội an toàn, có chọn lọc cho thanh thiếu niên và các bậc phụ huynh cần được coi là nhiệm vụ trọng tâm trong xây dựng “văn hóa số” của gia đình Việt Nam.

Bốn là, khuyến khích phát triển mô hình “gia đình học tập, xã hội học tập”.

Đây là giải pháp quan trọng nhằm hiện thực hóa tư tưởng Hồ Chí Minh về học tập suốt đời và về vai trò của gia đình trong xây dựng con người mới xã hội chủ nghĩa: “Học suốt đời, kết hợp tự học với học trong nhà trường, học trong sách vở và học trong cuộc sống”⁽¹¹⁾. Do đó, khuyến khích xây dựng gia đình học tập không chỉ góp phần nâng cao dân trí, phát triển nhân lực, mà còn tạo môi trường văn hóa - giáo dục lành mạnh ngay trong mỗi tổ ấm, nuôi dưỡng những công dân có tri thức, đạo đức và năng lực thích ứng với thời đại mới. Đẩy mạnh tuyên truyền và nhân rộng phong trào “Gia đình học tập”, “Dòng họ học tập”, “Cộng đồng học tập” trong toàn xã hội theo tinh thần của Đề án “Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2021 - 2030” do Chính phủ ban hành.

Các cấp, các ngành, đặc biệt là ngành Giáo dục và đào tạo cần phối hợp với Hội Khuyến học Việt Nam, chính quyền địa phương và tổ chức đoàn thể các cấp để phát động các phong trào thi đua học tập suốt đời,

khuyến khích mọi người, mọi nhà học tập bằng nhiều hình thức linh hoạt. Việc công nhận, tôn vinh các gia đình, dòng họ tiêu biểu cần được thực hiện định kỳ, góp phần lan tỏa giá trị học tập trong cộng đồng. Khi mỗi gia đình trở thành một tế bào học tập năng động, việc học trở thành nếp sống thường nhật, thì xã hội sẽ có được nguồn nhân lực sáng tạo, có tri thức và có trách nhiệm - như Chủ tịch Hồ Chí Minh hằng mong muốn: “Học để làm việc, làm người, làm cán bộ. Học để phụng sự Tổ quốc, phục vụ Nhân dân”.

Tư tưởng Hồ Chí Minh về gia đình là sự kết tinh giữa truyền thống văn hóa dân tộc và tinh hoa nhân loại, không chỉ khẳng định vị trí, vai trò to lớn của gia đình trong đời sống xã hội, mà còn chỉ ra con đường để xây dựng gia đình hạnh phúc, tiến bộ, gắn bó hữu cơ với sự nghiệp cách mạng. Trong giai đoạn hiện nay, khi Việt Nam đang hướng tới phát triển nhanh, bền vững, xây dựng xã hội văn minh và con người phát triển toàn diện, việc vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về gia đình có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Phát huy vai trò của gia đình chính là phát huy sức mạnh nội sinh của dân tộc, góp phần xây dựng đất nước Việt Nam “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”. Đó cũng chính là việc làm thiết thực để hiện thực hóa tư tưởng Hồ Chí Minh về “hạnh phúc của gia đình là hạnh phúc của Tổ quốc”./.

Ghi chú:

(1), (5) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 13, Nxb CTQG-ST, H.2011, tr.524, tr.524.

(2), (3) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 12, sdd, tr.300, tr.300.

(4) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 8, sdd, tr.100.

(6), (7), (10) Thủ tướng Chính phủ, *Quyết định số 2238/QĐ-TTg ngày 30/12/2021 phê duyệt Chiến lược phát triển gia đình Việt Nam đến năm 2030*.

(8) Đảng Cộng sản Việt Nam, *Dự thảo các Văn kiện trình Đại hội XIV của Đảng*, Nxb CTQG-ST, H.2025, tr.35.

(9) Nguyễn Phú Trọng (2021), *Phát biểu tại Hội nghị Văn hóa toàn quốc*, ngày 24/11/2021.

(12) Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, tập 11, sdd, tr.594.